Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, 2014 жылны 23-чю октябри № 209 (19630)

Багъасы 10 сомду

ВРЕМЯ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

САУЛУКЪ САКЪЛАУ

Гитче элде - шёндюгюлю медицина болушлукъ берген ара

Тюнене Прохладна районну Комсомольское элинде акушер-фельдшер пунктну (ФАП-ны) къууанчлы халда ачылыуу болгъанды. Анга КъМР-ни саулукъ сакълау министри Ирма Шетова, къурулуш эм архитектура министр Аслан Тутуков да къатышхандыла.

Ирма Шетова ФАП-ны мекямы бла шагъырейленнгенден сора элличе бла ушакъ этгенди. Былайгъа жыйылгъанла республиканы оноучулары аланы унутмагъанлары, элде жангы саулукъ сакълау учреждение ачылгъаны ючюн ыразылыкъларын айтхандыла.

Комсомольское гитче элчикди. Мында, переписге кёре, жаланда 510 адам жашайды. Алай иш болмагъаны ючюн а аланы асламы башха жерлеге кетгендиле. Элни кесини школу жокъду, сабийлени автобусда Янтарноеге неда Учебныйге элтедиле. Алай сабий сад а барды, анда уа 21 балачыкъ окъуйдула.

Болсада энди эллиле саулукъларына жангы, шёндюгю излемлеге келишген фельдшер пунктда бакъдыраллыкъдыла. Ирма Шетованы айтханына кёре, ол эллени айнытыу жаны бла федеральный программаны чеклеринде ишленнгенди.

Жылны ахырына дери уа энтта 45 ФАП эмда эки амбулатория ачаргъа мурат барды. «Жарсыугъа, арт жыллада элде саулукъ сакълаугъа эс ахырда бурулмагъанды. Аны хатасындан алада болгъан учреждениялa осал халгъа келгендиле. Алай бюгюнлюкде уа республиканы оноучулары биринчи медицина болушлукъ берген бёлюмню айнытыуну баш магъаналы борчха санагъандыла. Аны себепли, республикалы программа жарашдырылып, элледе фельдшер пунктла ишленедиле. Сёз ючюн, бюгюнлюкде беш ФАП ачылгъанды, энтта 40 элде уа къурулушла бардырыладыла. Аланы барысын да жылны ахырына бошаргъа борч салынгъанды», - дегенди министр бизни бла ушакъда.

Стандартлагъа кёре уа, мекямла битеу оборудование эмда мебель бла жалчытылынып, алай бериледиле хайырланыргъа. Комсомольскоеча гитче эллеге уа терк медицина болушлукъну машинасы берилмейди, алай, Ирма Мухамедовнаны айтханына кёре, керек болса, транспортну Прохладныйни ара больницасындан чакъырыргъа онг боллукъду.

-Биз терк медицина службалагъа 45 машина сатып алгъанбыз. Ала районлада ара больницалагъа берилликдиле. Аланы уа, керек болгъаныны кёре, элледе акушер пунктлада хайырланыргъа боллукъдула, - дегенди ол.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Себеплик

Республиканы спортчуларына - аламат автобус

Къабарты – Малкъарны Спорт министерствосу жыйымдыкъ командала эришиулеге бара турурча « Hyundai Universe» деген тыш къыраллы омакъ автобус сатып алгъанды. Аны багъасы 7,5 миллион сомгъа жетеди. Ахча республиканы бюджетинден бёлюнгенди.

-Автобусну сатып алынырын эрттеден бери сакълай эдик. СКФО-ну, ЮФО-ну эришиулерине барыргъа окъуна кесибизни транспортубуз болмагъаныны хатасындан къуруда излерге, тилерге керек болуп тургъанбыз. Тюзюн айтсам, жети жылны ичинде бюгюнгге дери быллай амалыбыз болмагъанды.

Автобусну конкурс бардырып 7, 5 миллион сомгъа Ростовда Hyundai фирмадан сатып алгъанбыз. Эки-юч жылны ичинде окъуна бу транспорт кесини багъасын къайтарлыкъды. Аны бла Россейни къайсы регионуна да къоркъуусуз барырчады. Ары 43 адам сыйынады, аны кондиционери, холодильниги да барды.

Автобус хайырланылыргъа Нальчикде республиканы жыйымдыкъ командаларын хазырлаучу арагъа берилликди. Планнга кёре, биринчи жолоучулгъу да алай башланырыкъды. Болсада транспорт бошуна сюелип турмазлыгъына уа сёз беребиз, - дегенди КъМР-ни спорт министри Аслан Афаунов.

КУРДАНЛАНЫ Сюлемен.
СУРАТДА: КъМР-ни спорт министри Аслан Афаунов.

Тапландырыу

Жолла, орамла да жангыртыладыла

Чегем районда муниципал эмда регион автомобиль жолла жангыртыла турадыла. Администрацияны башчысы орунбасары Юрий Кибишев билдиргенге кёре, Чегемни эм уллу орамларындан биринде –Октябрьскийде-жолну баш къатысы алышындырылады. Ремонт ишле муниципалитетни жол фондуну ахчасына бардырыладыла. Алагъа битеу да 5,7 миллион сом бёлюннгенди.

Аны бла бирге Ленин орамда регион автомобиль жол да жангыртыла турады. Аны 7,3 километринде асфальт алышындырылгъанды, жол жаналарында тротуарла да тап халгъа келтирилгендиле. Бу ишле уа республиканы бюджетни ахчасына тамамланыладыла.

Андан сора да, жылны башындан бери Чегемде Ленин эм Къулийланы Къайсын атлы орамлада, Огородный тыгъырыкъда да 0,7 миллион сом багъасы ремонт ишле бардырылгъандыла. Шахарны бирбир орамларына бла жолларына зыгыр жангыдан къуюлады. Къабыргъа элтген жол да тапландырыла турады.

Районну эллеринде да жолланы жангыртыу, алагъа ремонт этиу ишле бардырыладыла. Огъары Чегемде орамланы бла жолланы жангыртыугъа 0,6 миллион сом къоратылгъанды. Аланы битеу да 2 километри тап халгъа келтирилгенди. Лячинкъая элде кир-кипчик жыйылгъан жерге элтген жолгъа ремонт этилип бошалгъанды. Анга 0,3 миллион сом къоратылгъанды. Экинчи Чегемде Октябрьская орамгъа тынгылы ремонт этилгенди, анда дагъыда жол белгиле салынгъандыла. Ленин орамда да батыула тюзетилгендиле, жол белгиле да жангыртылгъандыла.

Звёздный посёлкада уа кёп фатарлы юйлени къатларында жаяу жолла тап халгъа келтирилгендиле. Мында дагъыда жуукъ заманлада орамланы бла жолланы баш къатыларын алышындырып башларгъа белгиленеди.

Нартан элде да 2-чи номерли орта школгъа элтген жолгъа, Шалушкада да Юанов атлы орамгъа ремонт этилингенди.

Бизни корр.

ЮБИЛЕЙ

Ахшы урунгъанлагъа - саугъала, байрамгъа къатышханлагъа уа - эсде къалырча концерт

Терк районну Плановское эли къуралгъаннлы 100 жыл болгъаны бла байламлы къууанчлы мероприятие ол жерли стадионда бардырылгъанды. Ары жыйылгъанланы аллында районну администрациясыны башчысы Максим Панагов сёлешгенди. Ол бу элни эм республиканы да социально-экономика жаны бла айнытыуна уллу къошумчулукъ этгенлени эм бюгюнлюкде да ол жаны бла халкъ мюлкню тюрлю-тюрлю бёлюмлеринде ахшы кёрюмдюле болудуруп урунгъанланы атларын ёхтем бла айтханды.

Районну башчысы, эллилени бу уллу байрамлары бла алгъышлап, алагъа мамырлыкъ, монглукъ эм саулукъ тежегенди эм 100 минг сомгъа сертификаты саугъа этгенди. Андан сора ветеранла Галима Ахаминовагъа, Хасанби Саншокова, амбулаторияда ишлеген Элла Таовагъа районну администрациясны сыйлы грамоталарын бергенди.

Дагъыда сегиз адамгъа, ол санда КъМР-ни Жамауат палатасыны келечиси Руслан Абазовха, олимпиадалы чемпионка Елена Ахаминовагъа эм Ленинни орденин алгъан Мухарби Хамуковха элни сыйлы инсанлары деген шагъатлыкъ къагъытла берилгендиле.

Жыйылыуда элни администрациясыны башчысы Роберт Кумыков, Мальбахов атлы республикалы къырал библиотеканы таматасы Анатолий Емузов эм башхала бу эллилени байрам бла алгъышлагъандыла.

Ол кюн къоншуларын алгъышларгъа РСО-Алания Киров районуну келечилери да келип, плановчула бла бирге бу жарыкъ байрамны белгилегенديле. Юбилей юн бла байламлы мини-футболдан турнир, ат чариш эм башха тюрлю эришиуле да болгъандыла.

Мини-футбол ойнаргъа жангы стадион ачылгъаны бла байламлы ол ишге Максим Панагов бла «Нальчикский» деген халыуа заводну таматасы Мухамед Кудалиев къатышып, къызыл лентаны къууанчлы халда кесгендиле.

Стадионнга жыйылгъанланы аллында республиканы белгили артистлери Дина Харадурова, Марианна Барагунова жырла айтхандыла, «Терчанка» ансамбль эм башха коллективле аламат программаларын кёргюзтгендиле. Байрам ингирге дери баргъанды. Эллиле, ары келген къонакъла да ыразы болгъандыла, деп билдиргендиле районну администрациясны пресс-службасындан.

Бизни корр.

СУРАТДА: (солдан онгнга) М.Панагов бла М.Кудалиев къызыл лентаны кесген кезиу.

Хазырланыу

Лыжала бла учарча жерле тапландырыладыла

Элбрусну тийресинде, къышдача, хауа болумла тохташхандыла – сууукъду, къалын къар жаугъанды. Тау лыжалада учаргъа сюйюучюлени ол бек къууандыргъанды.

Алагъа тауладан учар кезиу декабрьни ахырында башланыучуду. Ол заманнга къар керекли тенгли бир тюшюп, трассала ачыладыла. Алай быйыл а лыжачылагъа октябрьде окъуна учаргъа онг чыкъгъанды. Алагъа деп «Курорт Эльбрус» ОАО-ну службаларында ишлегенле лыжа жолланы тапландырадыла. Тюз да биринчи къар жаугъанлай, «Мир-Кругозор» трассагъа къарны теплеучю техника чыкъгъанды. Ратракла лыжала бла учарча жерлени тазалагъандыла эм тюзетгендиле.

«Азау-Мир» тау-лыжа трассаны кенгертиу жаны бла ишле уа августдан бери бардырылгъанларын эсигизге салабыз. Аны «Мир» станциядан башлап «Кругозоргъа» дери кесегинде ол жумуш тамамланнганды. Энди жолну кенглиги 80-200 метрге жетеди. «Кругозор» станциягъа кётюрюлген жерде жолну кенглиги алгъын тёрт бла жарым метр болгъанды, энди ол къыркъ метрге дери уллайгъанды, энчи техника бла таш тёбеледен тазаланнганды. Бусагъатда «Азау-Кругозор» трассада тапландырыу ишле бардырыладыла, аланы декабрьге дери бошаргъа белгиленеди.

Алайды да, лыжачыланы бла сноубордистени лыжалада учуну халкъла аралы жорукъларына келишген трасса сакълайды.

Алиса ТАРИМ,
Элбрус районну жер-жерли администрациясыны пресс-секретары.

БИЛДИРИУ

Коррупциягъа къажау кюрешни амаллары сюзюллюкдюле

Къабарты-Малкъар Республиканы Жамауат палатасы «Коррупциягъа къажау кюрешни магъаналы вопрослары: Къабарты-Малкъар Республиканы граждан жамаутыны кёз къарамы» деген илму-практика конференция бардырыгъанны юсюнден билдиреди. Ол **2014 жылда 31-чи октябрьде** КъМР-ни Парламентини уллу залында бардырыллыкъды. Кеси да **10.00 сагъатда** башланырыкъды.

Сорулкълары болгъанла бу телефон номерге сёлешсинле: **77-68-23.**

Жазылыу - 2015

«Заман» огъурлу сёз нёгеригиз болсун!

Хурметли жамауат!

«Заман» - миллетибизни жангыз газетиди. Аны бетлеринде малкъар халкъны культурасыны, тарыхыны, бюгюннгю жашауууну, айтхылыкъ адамларыны, жетишимлерини эмда жарсыуларыны юслеринден басмаланнган материалланы сиз бир башха изданияда табаллыкъ тюйюлсюз.

Алайды да, жазылыгъыз, билеклик этигиз кесигизни газетигизге! Жангы жылда да ол сизни керти шуёхугъуз, огъурлу сёз нёгеригиз болур деп ышанабыз.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз - 51532

Театр

Оюннга къатышханла къурагъан жигитлерин толуракъ ачыкълагъандыла

Октябрь айда республикалы къырал театрла кеслерини кезиулю сезонларын ачадыла. Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театр да геуюрге кюн къараучуну французлу комедиограф Ж.- Б. Мольерни «Тартюф» деген пьесасына кёре оюнуна чакъыргъанды. Ары режиссёр Къулийланы Борис салгъанды.

Спектакль башланырдан алгъа КъМР-ни культура министрини къуллугъун болжаллы халда толтургъан Мухадин Кумахов бла театрны баш режиссёру Атмырзаланы Магомет, сахнагъа чыгъып, актёрланы, къараучуну да жангы сезон ачылгъаны бла алгъышлагъандыла. Мухадин Лялюшевич мекямгъа ремонт этилгенин, мындан ары да бардыриллыгъын дагъыда бир кере айтханды. Сора театрны администрациясы, дайым да актёрланы ишлеген жерлерин игилендирилип, къараучу да Лояльны сыфатларында башха актёрланы кёргенбиз – Бичиланы Хажи – Дауутну бла Шауаланы Орусбийни. Мени оюмума кёре, ол кече оюн эки премьерадан эсе да иги баргъанды. Анга къатышханла къурагъан жигитлерини кылыкъларына, жашау турмушларына, онжетинчи ёмюрге да теренирек киргенча кёрюннгенди. Баш рольлада ойнагъанла Жангоразланы Мамында тынчлыкълы олтуруп, оюндан зауукълукъ алырча онгла къурагъанын ыразылыкъ бла билдиргенди.

Онгдан солгъа: Мухадин Кумахов бла Атмырзаланы Магомет.

«Тартюфну» юсюнден айтханда, коллектив озгъан сезонну бу спектакль бла жапхан эди. Бу жол сахнада Клеантны бла жит бла Бачиланы Александр да тутхан ызларын аллындан ахырына дери жетдиргендиле. Биринчиси аны юйюне келип тохтагъан дин ахлуну къабына кирип, мынафыкълыгъын жашыырыгъа кюрешген Тартюфха алдатханын, кёзлери ачылгъанда, этген терслигин ангылагъанын толу ачыкълагъанды. Александр да сыйдамлыгъында, кесин къолунда тутуп, алай тиширыуну юсюнде чийи чыгъып къалгъанын тепмеген бети, пластикасы, тюрлене тургъанын уазы бла да билдиргенди.

Къртиди, бизни къараучу малкъарлы драматургланы чыгъармаларын бегирек сюеди. Аны сыптауу да барды: биз да ыразыбыз къайсы миллет да сахнада ёз халкъыны тарыхын, жашаунын, ызын кёрюрге излегени бла. Алай къайсы труппаны кючю, ахшы школасы да орус, запад классикада кёрюнеди. Озгъан сезонда Малкъар театр Мольерни, Гогольну да комедияларын салгъанды. Сёзсюз, ала экиси да аны жетишимиди. Мындан ары ол къараучуну, классикадан сора, кесибизни авторларыбызны чыгъармалары бла да ыразы этер деп ышанабыз.

САРАККУЛАНЫ Асият.

Гитче элде - шёндюгюлю медицина болушлукъ берген ара

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

ФАП-ны юсюнден айтханда уа, анда педиатрия, процедурный кабинетле бардыла. Ол къысха заманны ичинде битдирилгенди – алты айгъа. Фельдшер Любовь Литвинова айтханнга кёре, жылгъа эки кере Прохладныйни ара больницасындан флюорограф келеди, дагъыда терапевтни чакъырыргъа онг барды.

- Элде, жарсыугъа, жаланда абаданла къалгъандыла, жаш адамла кетгендиле. Болсада медицина болушлукъ алагъа бегирек керекди да, сау болсунла бу мекямны къысха заманны ичинде битдиргенлери ючюн, - дегенди ол бизге.

Прохладныйни ара район больницасыны бёлюмюню таматасы Марина Тютюнникова бюгюнлюкде районда 15 фельдшер-акушер пункт ишлене тургъанын билдиргенди. «Аладан бир ненчасы битдириледиле, башхаларыны тышлары сюртюле, бирлерини уа башлары жабыла турадыла. Красносельское бла Пролетарское элледе уа жангы амбулаторияла ишлендиле. Жылны ахырына ала барысы да битдирилирле деп бек ышанабыз», - дегенди.

Фельдшер Любовь Литвинова.

Элни эски фельдшер пункту уа жангысындан узакъ болмай орналыпды. Кертисин айтханда, ол юула турады. Аны къабыргъалары сууланып, мугут басханды. Гинекология кабинет а ахырда жарыусуз болуп, жабылып турады. «Бу мекям 1961 жылда ишленнгенди. Андан бери аны ичинде ремонт бир кере да бардырылмагъанды. Мекямны башы тешилип, суу кирип, къабыргъаланы, мекямны мурдорун да жарыусуз этгендиле», - дегенди бизге Марина Тютюнникова.

Элледе саулукъ сакълау учреждениялары ишлетиу жаны бла жумушла 2014 жылны адрес инвестиция программасына кийирилгенлерин белгилерчады. Анга бюджетден 110 миллион сом бёлюнеди. Ол программанны чеклеринде фельдшер-акушер пунктланы Огъары Жемталада, Элтюбюнде, Лашкутада, Бедикде, Огъары Бахсанда, Терсъолда эмда башха элледе да ишлетирге белгиленеди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.
Суратла авторнудула.

КОНТРОЛЬНУ КЮЧЛЕНДИРИУ

Эбола вирус жайылмазча - шарт мадарла

Къабарты-Малкъарда къоркъуулу Эбола ауруу Россей Федерацияны жеринден ётмезча эмда жайылмазча мадарла этиледиле, ол жаны бла контроль да къатыланнганды. Роспотребнадзорну КъМР-де Управлениясыны пресс-службасындан билдиргенлерине кёре, ведомство Саулукъ сакълау министерство бла бирге 21-чи октябрьде «Эбола къоркъуулу вирусну тышындан келирин эм жайылырын болдурмау жаны бла къошакъ мадарла этиуню юсюнден» буйрукъ чыгъаргъанды.

Документде багъыу-профилактика организацияланы бла врачларына Эболадан ауругъанланы алыуну жалчытыргъа, дарманланы, дезинфектантланы запасларын кёбейте барыргъа эмда ол вирус жукъгъанды деп ишеклик туудургъанланы башхаладан айырыуну мадарларын этерге кереклиси эсгертиледи.

Андан сора да, Роспотребнадзорну Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны бла КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну оноучулары Эбола вирус жукъгъаннга ишеклик туудургъан саусуз чыгъып иш къапса, аны бла байламлы не мадарла этерге керек болгъанларын медицина персоналгъа билдиририн жалчытыргъа эмда ай сайын сынаула бардырыргъа борчлу этиледиле. Битеу этилиннген мадарланы юслеринден хар ай сайын 25-сине дери билдирип турургъа тийишлиди.

Саулукъ сакълауну битеудуния организациясыны шартларына кёре, быйыл 8-чи октябрьге Эбола вирус жукъгъанла 8034 болгъандыла, аладан 3866-сы ёлгендиле.

Бизни корр.

Тюбешиу

Журналистика усталыкъны жашырынларына юйренирикдиле

Сабийлени эм жаш тёлюню чыгъармачылыкъларыны юйюнде пресс-араланы башчыларыны, жаш журналистлени клубларыны келечиларини республиканы басма органларында, телевиденияда бла радиода ишлеген сынамлы журналистлери бла тюбешиулери болгъанды. Ала бусагъатдагъы жашауда асламлы информация органла къаллай магъананы тутханларын, журналистика иш къалай къуралгъаныны юсюнден айтхандыла.

Жаш журналистлени ассоциацияларыны директору Тамара Шандирова бек алгъа жыйылгъанланы ассоциация ишин жангыртханы бла алгъышлагъанды. Аны асламлы эм методика иш жаны бла орунбасары Анюта Пашукова бусагъатдагъы жашауда жамауатны ниет, маданият байлыгъын къурауда, аны бир тюрлю болум бла байламлы оюмун тохташдырыуда, бола тургъан затланы билдириуде асламлы информация органла уллу иш тамамлагъанларын белгилегенди.

Жаш адамлагъа кеслерини насийхат сёзлерин ишлеринде аслам жетишимле болдургъан журналистле айтхандыла. Алай КъМР-ни Журналистлерини союзуну башчысыны орунбасары Шауаланы Разият ала сабийлени ишлерин сюйюп окъуутханларын, ала бла дайым тюбеше тургъанларын билдиргенди. «Абадан бла сабий жазгъан бирча тюйюлдю. Гитчелени хар неге да кеслерини энчи кёз къарамлары барды, алада жылыулукъ, ачыкълыкъ эсленеди. Алай ала билирге керекдиле – корреспондентни жумушу тынч тюйюлдю. Аны баш борчу - адамлагъа информацияны тюз, мычымай кёлтириргеди,- дегенди ол.

«Нюр» сабий журналны баш редактору Мусукаланы Сакинат, озгъан эм бусагъат заманланы тенглешдире, шёндю журналистлени ишлерин бардырыргъа аслам онглары болгъаныны белгилегенди. «Не тюрлю идеология да адамланы акъылларына сизни статьяларыгъызны, бериулеригизни юсю бла жетерикди. Ахыр заманда жаш адамла тирирек болгъанлары бек къуандырады. Бизге сабийледен аслам чыгъармала келгенлери анга шагъатды. Бир затны эсгертирге сюеме: сёз унтулмайды. Жылла озсала да, жазгъаныгъыз жашауугъузда ызын къояды. Журналист ётгюр, жигит болургъа, тинтген ишин ахырына, ёзегине дери жетерге, тохтамай билимин ёсдюрюп турургъа керекди. Мен сизге жетишимли болургъузну тежейме», - деп бошагъанды ол сёзюн.

Журналистлени союзуну келечиси Таппасханланы Мариям а сабийлени журналистикагъа юйретген устазлагъа окъуучуланы фахмулары ала ишлерин къалай къурагъанларына кёре ачыллыгъын эсгертгенди. Жангыз да аланы къолларындан келликди сабийлени бу иш бла юреширге кёллендирирге неда ала къаламны алмазча этерге, ол себепден сизни жууаплылыгъыгъыз уллуду, дегенди ол.

«Къабарты-Малкъар» телеканалны директоруну орунбасары Ботталаны Мурат бусагъатда ёсе келген тёлю тамбла жамауатыбызны къурарыгъын, аны алгъа эптиригин чертгенди. Алай журналистни ишини кесини энчилиги барды. Сёзсюз, корреспондент, хар адамча, кесича оюм этеди, алай ол бир болумну юсюнден жаза эсе, ол сагъышларындан азат болургъа керекди. Башхача айтханда, ол халкъгъа «таза» информацияны берирге борчлуду. Османланы Марина уа радиожурналистиканы юсюнден айтханды.

Ахырында сабийле, устазла да къонакълагъа соруула бергендиле. Алай ала бек биринчи журналист интервьюну къалай къурагъса кереклисин билирге излегендиле. Ботталаны Мурат терс соруу бла инсанны кёлюне тиергге боллугъун, алай аны тап къуращдырып бергенде, тынгылы жуап эшитиллигин белгилегенди. Жаш адамла журналистени къоркъуусузлукълары къалай жалчытылыннганларын да билирге сюйгендиле. Мусукаланы Сакинат аланы къоркъмазгъа чакъыргъанды. «Гитчеликден окъуна затны айтыргъа жарарыгъыны бла къалмазлыгъыны юсюнден сагъыш этмегиз. Алай бла бу усталыкъны алаллыкъ тюйюлсюз. Сизни арагъыздан да белгили, нени да ачыкъ, шарт кёргюзталлыкъ журналистле чыгъарла деп ышанама»,-дегенди ол. Османланы Марина уа аланы бек алгъа кеслерини алларында керчичилей къалыргъа керек болгъанларын ангылатханды.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Акция

Кёзлери осал кёргенлеге - танг себеплик

Онбешинчи октябрьден башлап онбешинчи ноябрьге дери битеу да Россейде «Акъ таякъ» деген акция бардырылады. Къабарты-Малкъарда онал-тынчы октябрьде эки жюз волонтёр, Нальчикде майданнга чыгъып, осал кёрген эм кёзлериндген тохтагъан адамлагъа болушургъа чакъыргъандыла.

Онсегизинчи сентябрьде уа сокъурланы Битеуроссей биригиулерини бизни республикада бёлюмю «Алтын кюз, сау кел!» деген байрамны бардыргъанды. Мында сокъурла кеслери къоллары бла этген затланы кёрген бек сейир этерик эди. Жюнден неда халыдан эшилген гюлле бек омакъ эдиле. Россейни шашкаладан чемпионкасы Улбашланы Халимат крючок бла эшеди, къагъытдан тюрлю-тюрлю гинжиле этеди. Кёрмючге деп инжилери бла шар этген эди.

Бачиланы Жанна.

Улбашланы Халимат.

Улбашланы Халимат Ингушетияда паралимпийский отну элтгенди, Красная Полянада хоккейден, лыжаладан эришиуле къаллай къазауатда баргъанларын биледи, трибунада бизникилени кёллендирген къауумдан бири болгъанды. «Ингирде аллыма шашкаланы салама да, телефонну хайыры бла танышларым бла ойнап турама»,-дейди Халимат.

Бачиланы Жаннаны иничке халыдан жаулукълары, сыртха атхан ботасы, тюрсюнлю, омакъ чындайлары къол усталыкъны кёрмючлеринде алчы жерле аладыла. Битеу къараучуланы сейирсиндирген эшилген гюллени да Жанна этгенди.

Бу байрамны чеклеринде викторинала да бардырылгъандыла. Браильни системасына кёре бек терк ким окъугъаны да белгили болгъанды. Жыйылыугъа энчи къуат а жырла бергендиле.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратла авторнудула.

Къуурачлы хапар

Ана капитал программаны 2017 жылгъа дери созгъандыла

Аны юсюнден РФ-ни Правительствосуну вице-премьери Ольга Голодец билдиргенди. Ана капиталны кетеригге керекди деген оюму чиновникле алгъаракълада айтхан эдиле. Да сора не? Сабийле кёп туудыла– энди бюджетни тешиклерин жамаргъа керекди. Аллай предложение бла баш къызгъанч – Финансланы министерствосу сёлешгенди.

Эсигизге тюшюрейик, шёндю экинчи эм андан сора да сабийле тапхан анала 429-шар мингсомлукъ сертификатла алып тургъандыла. Ол ахчаны жашау журт сатып алыргъа, ананы боллукъ пенсиясына кошаргъа эм билимни ёсдюрюрге къоратыргъа боллукъ эди. Программаны россейиле бек жаратхан эдиле. Аны тохтатайыкъ деген оюмгъа кёпле къажау тургъан эдиле. Чиновникле да анга бир кёзден къарамагъандыла. Ана капиталны баш къоруулаучусу болуп, вице-премьер Ольга Голодец сюелгенди.

-Бир-бирле бизге къажау турадыла, алай эсе да, биз ана капиталны къоруулаялгъанбыз. Андан таярыкъ да тюйюлбюз. Шёндю ана капиталны алыр эркинликлери болгъан анала аны 2015-2017 жыллада да алып турлукъдула,- дегенди вице-премьер.

УЛЛУ ХОРЛАМНЫ 70-ЖЫЛЛЫГЫНА

Холам черекни боюнунда

Къыркъ экинчи жылны ноябрь айы эди. Башха болмай, жай кезиудеча, жылы. Кюн чуякъ. Чапыракъ алыкъа толу агъыл бошамагъан эди. Къашхатауда тургъан немисли гарнизон бек сакъды. Агъач жанындан партизанла чыгъаргъа боллукъдула деп, андан къорксгъандан, ичеринде жаннары жокъду. Бир бирден узакъ болмай, окопчукъла къазыл, пулемётланы орнатып, къалаурла тёгерекге-башха кёз къакъмай къарайдыла. Кёз байланнгандан сора уа, бир аукъ заманны шош турадыла да, пулемётдан очередь бередиле. Нек эсе да, аллай тёрелери бар эди: къарангыда, къайры болса да, бир жанына пулемёт неда автомат бла атыла эди. Бир кече, алай этип, кесини арбазында Къулбайланы Баттайны ёлтюрдюле. Эки жашы фронтда немисли-фашист аскерле бла уруш этген таулу киши душман огъундан юйюню аллында жоюлду. Кимге тарыгъырыкъ эдингг.

Бир юкн бизни арбазгъа немислиледен бир къауум адам кирип келдиле. Юйюбизню отоуларына къарап, аладан бириндге офицерле турулукъларын билдирдиле. Ючъ офицерни, аланы сакъларыкъ солдатланы да къоюп, къалгъанлары кетдиле. Экинчи кюн къайры эсе да кетедиле да, экиси къайтадыла, бирлери келмеди. Къалауурлукъ этген солдатха сорургъа умут этеме да, ол а къатына къоймады. Аны башха солдат алышындыргъандан сора къолунда котелогу бла ол сют тилей келди. Анга офицерледен бири нек къайтмагъанын сордум. Орусча бир талай сёз биле зди. Къолларын ушкол бла марагъанча этип: «Пуф- пуф!» - деди. Билдим ёлтюргенлерин.

Анабыз немисли солдатны котелогуна сют къыйду. Ол а, кеси тилинде не эсе да бир затла айтып, ыразы болгъанын билдирди. Сора, къол аязларын кёргюзтюп: "Рур, рур», - деди. Ангыладым шахтёр болгъанын. Ишчи адам бла сёлеширгe боллукъду деп, базынын, анга былай сордум: "Сиз Совет Союзну жерине бек терен кирдигиз, Кавказ таулагъа дери жетдигиз, бу урушда Германия хорларыгъына иннанамысыз?» Немисли жаланда юч сёз айтып къойду: "Найн, Гитлер капут».

Уучлаучула тохташдыргъан «жангы низамгъа» кёре, ингирде сагъат сегизден сора бир киши тышында кёрюнюргe, бир жерге юч адамдан кёп жыйылыргъа эркин тюйюлдю. Фронтда хал къалай болгъаныннан хапарбыз жокъду. Сталинградда бизникиле немисли аскерлени аяусуз уята тургъанларыны юсюнден ким эсе да Совинформбюрону биллдириюн эшиттенди деген хапар чыкъгъан эди. Ол гитлерчилеге да жетмей къалмагъанды. Къайдан билейик, биреумю къозутхан болур эди. Мокъаланы Асланбийни тутхандыла - 15-жыллыкъ жашны. Радиоприемнигин да кётюрюп, комендатурагъа келтиргендиле. Анда уя немисли офицерле бла бирге Эфендиланы Бахаутдин олтуруп болгъанды. «Бу не этгенин кеси да билмейди, сабиди, бош безиргенлигиди», - деп, Асланбийни радиоприемнигин полгъа уруп уятханды, жаягъына жетдирип, думп бол былайдан, деп кыстагъанды.

Душманны къолуна тюшгенэлни жашауу къарангылы. Не радио, не газет жокъ, фронтда жашладан письмола келмейдиле. Адамла Къашхатауну огъары жанында, Керим Къол деген жерде, бизникиле тургъанларын окъуна билмейдиле. Немислиле да андан ары барыргъа ашыкъмайдыла, баям, буйрукъ алай болур эди.

Гитлерчиле бир бирлерин алышындырып турадыла, бирлери энишге, Нальчик таба, кетедиле, башхалары келедиле. Кюнлени биринде уя, алларында бир мотоциклчи, аны ызындан эки уллу автомашина, юслеринде солдатла, бир бирге кыысылып, ёре тургъанлай, этин тёбен къыйырында бир кесекчикге тохтадыла. Чеченланы Жагъафар, аякъларына чарыкъларын къаплап, жаланбашлай жол жанында сюелип болгъанды (эльни бек къыйырында жашай эди). Немисли солдатла, аны сюйреп, машинагъа миндиргендиле эм эльни ичи бла ёрге тебиргендиле. Жырлагъанларына кёре, баям, ала тартып болур эдиле. Жагъафар да - орталарында. Мен аны кеси кёзюм бла кёргенме. Автомашинала, тохтамай, эльден чыгъып кетгендиле.

Андан арысында иш къалай болгъаныны хапарын манга Холам-Бызынгы партизан отрядны къауумунда уруш этген, ол районда прокурор болуп ишлеп тургъан Макытланы Юсюп айтхан эди.

37-чи аскерни солдатларындан бла партизанларындан къуралгъан жыйымдыкъ отряд Бабугентни къатында, Холам черекни боюнунда, къоруланыугъа тохтагъанды. Отрядха башчылыкъны 37-чи аскерни офицери капитан Бондарев этгенди (Огъары Малкъаргъа кире бергъан жерде орнатылгъан сын таща аны аты жазылыпды).

Юсюрнинде топпа-толу солдатлары бла эки автомашина келгеннлерин Бондаревге билдиргендиле. «Тиймегиз, келме кёюогъуз», - дегенди командир. Олсагъат окъуна сермеюге хазырланыргъа отрядха буйрукъ бергенди. Алайда окопла къазаргъа кереклиси да жокъ эди. Солдатла, партизанла да, ташла артларында жатып, автоматларын, шукокларын автомашинала келлик жанына бургъандыла. Бронебойцикле, танкланы атыучу узун быргъылы ушкокланы жерлеп, хазыр этгендиле.

Юсюпден арлакъда, онг жаны табаракъда, алты атылгъан немисли ушкогун таш артындан къаратып, Черкесланы Маштай да,окъуургъа кирди. Алты жыл университетде билим алды. Андан сора Нальчикде Республикалы клиника больницаны травматология бёлюмюнде интернатурану, ординатурану да ётдю.

Травматология бёлюмню ол замандагъы таматасы Руслан Беров жашны кёп билирге итинггенин, ишин тынгылы тамамлагъанын, халал жюрекли адамгъанын да кёрюп, кесине ишлерге чакъырады. Ординатураны кезиуюнде уя аны къармашыуун республикланы баш хирургу Мызыланы Исмайыл да жаратып: «Окъууунгу бошагъанлай, манга кел, бирге ишлербиз»,-деген эди. Аллай ышанылукъ кёп жаш врачха этилмейди. Магомет а травматологияны сайлагъанды. «Мен этген ишими ахыры къалай болгъанын терк окъуна кёрюрге сюеме.Сёз ючюн, адамны къолу чыкъды эсе,травматолог аны олсагъат жерине салады, саусузгъа терк окъуна эс тапдырады»,-дейди жаш.

Бир жыл мындан алгъа багъыу учреждениядa жангы бёлюм ачылады. Аны баш врачы Олег Добагов Магометни кесине ишлерге чакъырады. «Сенича тири, ишлерин тынгылы билген жашла керекдиле. Бёлюмде ишлерге сюйгенлерин кёпле билдиредиле, алай мен а кимден да сен келсенг ыразы эдим»,- дейди. Андан бери Къумукъ улу ол бёлюмде ишлейди. Алай къайда болса да, анга бирге ишлегенле, ол аягъы юсюне салгъан саусузла да ыспас этгенлей турадыла. Анга шагъатха бир-эки юлгю да келтирейим. Бир ынначыкъ, жыгъылып, билегин сындырады. Аны жыл санында уа ол артыкъда къоркъууду. Уллайгъан адам кеси аллына не туралгъан, не атлагъан эталмай эди. Магомет къысха заманны ичинде аны аягъы юсюне салгъан эди.

Ол тиширыу больницадан кетгенди, врач аны юсюнден унутхан окъуна этген эди. Бир кюн а, ординаторскийде олтуруп, жазыу этге тургъанлай, эшик ачылып, ол кеси кирип келеди. Сора врачны къучакълайды да:«Мен санга ыспас этгенге келеме. Сени ариу сёзлеринг, къайгъыруунг да манга дарман эдиле. Билегим аурумайды. Сау бол,сени тапхан анагъа Аллах минг шукур бersин. Сени къууанчларынга къууана кёп жылланы жашасын!»,-дейди. Аллай алгъышланы Магометге кюн сайын да кёпле айтадыла.

Ол кюннге бир ненча операция этеди, саусузларыны жараларын кеси байлайды. Кюндюз сагъат экиге дери ишлерге керекди, аллай юйюне ол заманда кетип къалгъан кезиуле бек аздыла. Не авариягъа тюшген саусузну кетирирле, неда больницада жатханладан бири былайым, алайым къыйнайды, бир къарасанг эди, деп келир. Аны ызындан дагъыда башхасы жетер. Алай этя тургъунчу, ингир да болур. «Больницагъа сюйюп киши да келмейди. Аланы ауруу къыйнап келтиреди. Сора аллай адамгъа уллу кёллю къалай болгъун. Сансызлыкъ анга ауруу къошаргъа боллукъду»,-дейди врач.

Дагъыда бир юлгю. Кюннге бек аздан беш-алты адамны кетиредиле авариягъа тюшюп. Бир-бирледе уя андан да кёп. Аллайланы уя жаланда къоллары неда бутлары, аякълары сыныпп къалмайды. Алгъаракълада аварияда ачыгъан бир тиширыуну кетиредиле. Аны бутлары, иегилери сынып, башында жарылгъаны, андан сора да, кёп тюрлю жаралары бар эдиле. Ол тиширыу къыйын эди. Анга бир жолгъа тёрт-беш операция этерге тюшеди. Саусуз экинчи кюн ингирликде кёзлерин ачып, белги берип башлайды. Бир кесекден а ол кеси аякълары бла юйюне кетген эди. «Ма аллай сагъатла, аллай ахшылыкъла ючюн жашаргъа, ишлерге да боллукъду»,-дейди Магомет.

Медицинада, бютюнда бег а травматологияда, жангы амалла, оборудование чыкъгъанлай турадыла. Аллай зат болуп, билмей кюймайым деп, Магомет кёп окъуйду. Москвада, Санкт-Петербургда уллу клиникалада ишлеген коллегаларындан да жангычылыкъланы соруп билирге менсинмейди. Операцияны этерден алгъа уя бютюнда кёп китапха къарап чыгъар, Интернетте да кирир, бир ненча амалны сюзер. «Алайсыз жарамайды. Биз башхаладан артха къалыргъа керек тюйюлбюз. Сёз ючюн, бизни республикада аякълары ауруп кёпле къыйналадыла. Онглары болгъанла Саратовха клиникагъа хатагъанды. Бизде да, андача, операцияла этальыкъ аламат врачла бардыла, жаланда тийишли оборудованиябы жокъду. Алай аз-аздан биз да этип башларыкъбыз аллай операцияланы»,-дейди ол.

Операцияла дегенлей, Къумукъ улуна бек къыйын саусузланы ышанадыла. Бир жол жашчыкъны алып келедиле. Буту чыгъып тура эди. Аны жерине салалмай, кёп къыйналадыла. Магометни тилеги бла консилиум жыйылады. Жашчыкъны бутун жерине салыр ючюн, операция этерге керек болады. Ол жууаплы ишни уя Магометге буюргъан эдиле. Операция жетишимли бошалгъанды.

Магомет Тёбен Чегемге, атасына,анасына терктерк барады. Барса уя, бахча къыйырында агъачха кирип, ташха олтуруп, чыпчыкъланы жырлагъанларына, чапыракъланы шууулдагъанларына тынгылагъан бек сюеди. Анасы заманна эллилени жарсуларын айтады, бир-бирледе уя рентген суратларын да келтирип кёргюзтеди. Магомет а бир заманда угъай демез, кимине не дарман кереклисин айтыр, кимине больницагъа хатаргъа болушур.

Жыл сайын атасына къошулуп, бичен хазырлайды. «Атабыз колхозда тракторчу болуп ишлегенди. Мюлк чачылгъандан сора уя, гитче тракторну арбазгъа келтиргенэди да, жыл сайын ремонтун этип, аны бла чалгъы чалабыз, биченни таудан тюшюребиз»,-деп кюледи жаш. Ишден къачмазгъа,эринмезге аны атасы юйретгенча, ол да жашчыгъы Рамильни, къызчыгъы Мадинаны ма ол халда ёсдюреди. Аны битеу ишлерине уя юй бийчеси Ачабайланы Люда билеклик этеди. Юйюр, бир бош заман чыкъгъанлай, бирге болургъа сюеди, паркга барып, анда айланадыла, ойнайдыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.

ПРОФЕССИОНАЛЛА

Ол аягъы юсюне салгъанланы ыразылыкълары анга неден да багъалыды

Къумукъланы Салихни жашы Магометни юсюнден жазарымы бир ненча адам тилегенди. Мен аны бла тюбешир муратда телефон бла сёлешеме, алай ол операцияны барды деп,сылтау этеди. Болсада анга дагъыда сёлешеме. Аны къой, анасын кёргенимде, жашындан тарыгъама. Алай ол да хайыр бермейди. Алай бла жылгъа жууукъ заман озады. Мени артха турмазлыгъымы ангылагъандан сора Магомет тюбеширгe сёз береди.

Кёргенимлей: «Сен мени аллай бир нек сакълатдынг?» -деп, тырман этеме. Ол а, биринчи классда осал белги алып келген жашчыкъ кибик уялып, башын энишге бошлайды да: «Кечгинлик беригиз, махтанган этгенча болады. Мен а башхаладан артыкъ бир зат да этмейме,кюн сайын да ишими толтурама. Анга уя не махтау керекди»,-дейди.

Кюн сайын ишге кёпле барадыла, алай аланы барысы да борчларын бет жарыкълы, уллу жууаплылыкъ бла, адамла ыразы болурча толтрадыла деп айтырча уя тюйюлдю. Магомет а харкюнлюк ишинде дайым да игилик,жигитлик окъуна этеди дерге боллукъбуз. Ол травматологду. «Медицинаны сайларма деп акъылымда да жокъ эди,-дейди врач жаш мени бла ушагъында.- Гитче класслада окъуна спорт бла кюрешип башлагъан эдим да, школну бошасам, окъууум андан ары ана бла байламлы этерге эди умутум.Алай окъуу жыл бошалыргъа эки-юч ай къалгъанда уя, акъылыма, къалай эсе да, врач усталыкъ келип къалады. Бир жол атам да: «Жаш, школну да бошайса, андан ары окъургъа уя къайры барлыкъса?» - деп сорады. Доктор болургъа сюйгеними айтханда, ол кууанады. «Ма энди жаратдым сайлауунгу»,-дейди».

Аллай биринчи жыл Магомет Къабарты-Малкъар къырал университетни медицина факультетине киралмайды,баллары жетмей къаладыла. Болсада тюнгюлюп къалмайды,жылны ичинде подкурслагъа жюрюйдю. Кеси уя асламында элден келип окъуганды. Алай экинчи жыл да насыбы тутмады. Аязы бир башха усталыкъгъа окъурменг, дп да айтды. Алай башха усталыкъланы Магомет акъылына окъуна кетирмегенди. Къадалып хазырланды да,окъуургъа кирди. Алты жыл университетде билим алды. Андан сора Нальчикде Республикалы клиника больницаны травматология бёлюмюнде интернатурану, ординатурану да ётдю.

Травматология бёлюмню ол замандагъы таматасы Руслан Беров жашны кёп билирге итинггенин, ишин тынгылы тамамлагъанын, халал жюрекли адамгъанын да кёрюп, кесине ишлерге чакъырады. Ординатураны кезиуюнде уя аны къармашыуун республикланы баш хирургу Мызыланы Исмайыл да жаратып: «Окъууунгу бошагъанлай, манга кел, бирге ишлербиз»,-деген эди. Аллай ышанылукъ кёп жаш врачха этилмейди. Магомет а травматологияны сайлагъанды.«Мен этген ишими ахыры къалай болгъанын терк окъуна кёрюрге сюеме.Сёз ючюн, адамны къолу чыкъды эсе,травматолог аны олсагъат жерине салады, саусузгъа терк окъуна эс тапдырады»,-дейди жаш.

Бир жыл мындан алгъа багъыу учреждениядa жангы бёлюм ачылады. Аны баш врачы Олег Добагов Магометни кесине ишлерге чакъырады. «Сенича тири, ишлерин тынгылы билген жашла керекдиле. Бёлюмде ишлерге сюйгенлерин кёпле билдиредиле, алай мен а кимден да сен келсенг ыразы эдим»,- дейди. Андан бери Къумукъ улу ол бёлюмде ишлейди. Алай къайда болса да, анга бирге ишлегенле, ол аягъы юсюне салгъан саусузла да ыспас этгенлей турадыла. Анга шагъатха бир-эки юлгю да келтирейим. Бир ынначыкъ, жыгъылып, билегин сындырады. Аны жыл санында уа ол артыкъда къоркъууду. Уллайгъан адам кеси аллына не туралгъан, не атлагъан эталмай эди. Магомет къысха заманны ичинде аны аягъы юсюне салгъан эди.

Ол тиширыу больницадан кетгенди, врач аны юсюнден унутхан окъуна этген эди. Бир кюн а, ординаторскийде олтуруп, жазыу этге тургъанлай, эшик ачылып, ол кеси кирип келеди. Сора врачны къучакълайды да:«Мен санга ыспас этгенге келеме. Сени ариу сёзлеринг, къайгъыруунг да манга дарман эдиле. Билегим аурумайды. Сау бол,сени тапхан анагъа Аллах минг шукур бersин. Сени къууанчларынга къууана кёп жылланы жашасын!»,-дейди. Аллай алгъышланы Магометге кюн сайын да кёпле айтадыла.

Ол кюннге бир ненча операция этеди, саусузларыны жараларын кеси байлайды. Кюндюз сагъат экиге дери ишлерге керекди, аллай юйюне ол заманда кетип къалгъан кезиуле бек аздыла. Не авариягъа тюшген саусузну кетирирле, неда больницада жатханладан бири былайым, алайым къыйнайды, бир къарасанг эди, деп келир. Аны ызындан дагъыда башхасы жетер. Алай этя тургъунчу, ингир да болур. «Больницагъа сюйюп киши да келмейди. Аланы ауруу къыйнап келтиреди. Сора аллай адамгъа уллу кёллю къалай болгъун. Сансызлыкъ анга ауруу къошаргъа боллукъду»,-дейди врач.

Дагъыда бир юлгю. Кюннге бек аздан беш-алты адамны кетиредиле авариягъа тюшюп. Бир-бирледе уя андан да кёп. Аллайланы уя жаланда къоллары неда бутлары, аякълары сыныпп къалмайды. Алгъаракълада аварияда ачыгъан бир тиширыуну кетиредиле. Аны бутлары, иегилери сынып, башында жарылгъаны, андан сора да, кёп тюрлю жаралары бар эдиле. Ол тиширыу къыйын эди. Анга бир жолгъа тёрт-беш операция этерге тюшеди. Саусуз экинчи кюн ингирликде кёзлерин ачып, белги берип башлайды. Бир кесекден а ол кеси аякълары бла юйюне кетген эди. «Ма аллай сагъатла, аллай ахшылыкъла ючюн жашаргъа, ишлерге да боллукъду»,-дейди Магомет.

Медицинада, бютюнда бег а травматологияда, жангы амалла, оборудование чыкъгъанлай турадыла. Аллай зат болуп, билмей кюймайым деп, Магомет кёп окъуйду. Москвада, Санкт-Петербургда уллу клиникалада ишлеген коллегаларындан да жангычылыкъланы соруп билирге менсинмейди. Операцияны этерден алгъа уя бютюнда кёп китапха къарап чыгъар, Интернетте да кирир, бир ненча амалны сюзер. «Алайсыз жарамайды. Биз башхаладан артха къалыргъа керек тюйюлбюз. Сёз ючюн, бизни республикада аякълары ауруп кёпле къыйналадыла. Онглары болгъанла Саратовха клиникагъа хатагъанды. Бизде да, андача, операцияла этальыкъ аламат врачла бардыла, жаланда тийишли оборудованиябы жокъду. Алай аз-аздан биз да этип башларыкъбыз аллай операцияланы»,-дейди ол.

Операцияла дегенлей, Къумукъ улуна бек къыйын саусузланы ышанадыла. Бир жол жашчыкъны алып келедиле. Буту чыгъып тура эди. Аны жерине салалмай, кёп къыйналадыла. Магометни тилеги бла консилиум жыйылады. Жашчыкъны бутун жерине салыр ючюн, операция этерге керек болады. Ол жууаплы ишни уя Магометге буюргъан эдиле. Операция жетишимли бошалгъанды.

Магомет Тёбен Чегемге, атасына,анасына терктерк барады. Барса уя, бахча къыйырында агъачха кирип, ташха олтуруп, чыпчыкъланы жырлагъанларына, чапыракъланы шууулдагъанларына тынгылагъан бек сюеди. Анасы заманна эллилени жарсуларын айтады, бир-бирледе уя рентген суратларын да келтирип кёргюзтеди. Магомет а бир заманда угъай демез, кимине не дарман кереклисин айтыр, кимине больницагъа хатаргъа болушур.

Жыл сайын атасына къошулуп, бичен хазырлайды. «Атабыз колхозда тракторчу болуп ишлегенди. Мюлк чачылгъандан сора уя, гитче тракторну арбазгъа келтиргенэди да, жыл сайын ремонтун этип, аны бла чалгъы чалабыз, биченни таудан тюшюребиз»,-деп кюледи жаш. Ишден къачмазгъа,эринмезге аны атасы юйретгенча, ол да жашчыгъы Рамильни, къызчыгъы Мадинаны ма ол халда ёсдюреди. Аны битеу ишлерине уя юй бийчеси Ачабайланы Люда билеклик этеди. Юйюр, бир бош заман чыкъгъанлай, бирге болургъа сюеди, паркга барып, анда айланадыла, ойнайдыла.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.

Эски журтларыбызны тарыхларындан

Малкъар эл Хызны-Сууну ауузунда, Аргудан бла Сукан – Сууну, Малкъар Черекни эм аны бутакъларыны баш жаны тийрелеринде орналгъанды. Аны бла кьоншулукъда шимал жанындан Къабарты, къыбылада – Сванетия, кюнчыгъышда – Дигория, кюнбатышда – Бызынгы бла Холам болгъандыла.

Малкъар

Малкъар эски эллерибизни араларында эмда бурунгулугъа, уллугъа саналады. Тарыхда аны Басияния, Балкария, Уллу Малкъар деген атлары да белгилидиле. Тийрелерини тарыхы уя археология жаны бла ири тинтилмегенини сылтауундан халкъ биринчи керемында не заманда жерлешгенини юсюнден толу информация жокъду. Элни тарыхы бла байламлы иннанырча хапарла Тимурну летописьлеринде тюбейдиле. Аланы бир - бир жерлеринде Малкъар терк – терк сагъыныльгъаны да сейирди.

Малкъар жамауат Малкъар округну санына 1921 жылда киргенди. Артда районлагъа бёлюу бардыылгъандан сора мында 18 эл журт къалгъанды. 1944 жылдан сора ала барысы да чачылгъандыла.

Орта ёмюрлени ал кесегинден бери Малкъаргъа бу элле киргенлери белгилиди: Абайлары, Азаматлары, Бабугент, База – Тала, Биллары, Огъары Жемтала, Гуат, Глашлары, Догъуат, Жаниокълары (юч эл), Жанхотлары, Зарашкы, Зылгы, Къарасуу, Къоспарты, Къашхатау, Кюннюм, Курнаят, Мукуш, Мухол, Сауту, Сукан эл, Тамакъла, Ташлы – Къала, Ташлы – Тала, Таш – юй, Темиркъанлары, Темуккулары, Тура – Хабла, Уштулу, Фардык, Хурс – кала, Хучошку, Хызны эл, Огъары Чегет, Тёбен Чегет, Чегет эл, Шаурдат, Ышканты, Ылгыбас, Элбуздукъ, Эдаклары (битеу бирге 44 эл).

Малкъарда оноу этген бир талай таубий тукъум жашагъанды.

Малкъарлары, биогюнлюкде бизге жетген хапаргъа кёре, аланы тогъуз жашлары да Маджардан келген Мысаканы къолундан жююлгъандыла.

Мысакаланы юсюнден сейир информациягъа биринчи таулу тарыхчы Абайланы Мисостну ишлеринде тюбейбиз. Ол жазгъаннга кёре, аланы биринчи тукъум башчылары Мысака болгъанды. «Белгисиз адам», Малкъаргъа келип, Малкъарланы къарындашланы юйлеринде кюнакъгъа тохтагъанды. Сора жашла бла шуёх болуп, бирге-лерине уучулукъгъа, душман бла сермешлеге да баргъанды. Мысаканы акъылыны, ётгюрлюгюню хайырындан тогъуз къарындашны жангыз эгечлери аны сюеди. Алай Малкъарланы жашлары тыш жерден келечиге къызны берирге унамайдыла. Ахырында, жумушу болмазлыгъын ангылагъандан сора кюнакъ, кюнакъбайларын жоюп, аланы эл – мюклерине да иелик этип, бийче бла бир юйюр къурайды. Ызы бла Саутуда жашагъанланы да кесине бойсундырады. Бу ишле бери Басият келир заманланы аллында да болгъандыла.

Абайланы Мисостну билдириюн Всеволод Миллер да толуракъ этеди. Ол белгилегеннге кёре, алгъа Мысака Къумукъ тюзледе Таймазланы бийлери бла жашагъанды. Была сёз болгъанларындан сора уя, аланы къашха атларын да урлап, Малкъаргъа келгенди. Мысаканы кешенеси да Къашха – тау атлы тауну къатында ишленнгенди. Баям, ол тёппеге алай урланнган къашхабашны эсгере атагъандыла, деп оюмлайды алим.

Къашхатау ёзенни къыйырында Кешене къол деген ауу барды. Ол кеси да Мысака асыралгъан жерге кёшулады.

Жаниокълары Жанокълары, Женокълары, Жанукълары деп белгилидиле. Тукъумну къалай къуралгъаны хазна белгили тюйюлдю. Тарых адабият бла архивледе бир талай хапар жерин тапханды:

1. Жаниокълары – аа Малкъар ауузуну таубийлерини тукъум аталары Басиятны туудукъларындан жаратылгъандыла.

2. Жаниокълары Мысакалары бла бир тамырлыдыла. Бу оюмгъа шагъатлыкъны 1872 жылны документи этди. Анда айтылгъаннга кёре, Къабартыда жашагъан Жаниокълары Малкъардан кёчгенлеринден сора.

Тамбиев, Кудинетов эм Анзоров ёзденле бла тенг болгъандыла. Аланы Малкъарда къалгъан къарындашлары Алибек эмда Мысакаланы ауукълары уя таубийлеге саналадыла.

3. Жаниокълары Малкъары бирси бай тукъумлары бла байламлыкъсыз энчи жаратылгъандыла. Ала хазар тамырлы окъуна болурла.

Бу оюмланы хар биринде да иннанырча шартла эсленедиле. Тюзюрекге уя география жаны бла байламлы информацияны санарчады. Анга кёре, тукъум ата Жаниокъ Черек ауузуна Бораганадан келгенди. Тамерланны заманларында тюзледен таулагъа кёчюу тёре жюрюгенин эсге алсагъ а, бу версияны да тарыхда жеринде табаргъа толу эркинлиги барды.

Бийкъанлары бла Темиркъанланы юсюнден бизге жетген хапар бек азды. Абайланы Мисост, аланы юсюнден айта, бу эки тукъум Басиятны угъай, Мимбулатны туудукъларыдыла, дейди. Бийкъанлары бла Темиркъанлары Малкъарда Басиятха дери неда тюз ол келген заманлада феодаллыкъ этген да болурла. Анга шагъатлыкъ бир талай осетин архивни документлеринде да тюбейди. Алада Басиятны ата къарындашындан тууганы Кубати Баделятовну тауу бийче Бийкъанланы къызлары бла бир юйюр къурагъанды, бирси, къысха ата аууугъу Аслан-Гирей Чегемович да Темиркъанланы къызларын алгъанды, деп айтылады.

Басятла Абайлары, Айдаболлары, Амирханлары, Бийлары, Боташлары, Кючюклары, Жанхотлары, Шаханлары болгъандыла.

Малкъарда сыйлы акъсюеклеге, башха тукъумланы келечилерине да тюз оноу эте билгеннлеге айтылыкъ Басиятны туудукълары саналгъандыла. Онтогъузунчу ёмюрню экинчи жарымыны белгили профессору Всеволод Миллер Малкъарда Басиятны жаратылгъанын юсюнден бир ненча таурухну жазып алгъанды. Аны биринчи варианты Шаханланы хажисини сёзлерине таянады. Ол Басият бла аны туугъан къарындашы Баделят Чингис ханны туудукъларыдыла, дейди.

Миллер кеси уя тюзюрекге бирси хапарны санагъанды. Абайланы Аслан - Мурзаны айтыуына кёре, Басият бла Баделят бир кърым ханны ёксюз къалгъан жашларыдыла. Была Кырымдан Кавказгъа аталарыны къарындашлары тынчлыкъ бермегенини сылтауундан кёчгендиле.

Онтогъузунчу ёмюрню 80-чи жылларында Николай Харузин, Малкъаргъа келип, бурунгулу таурухланы жыйып айланнганды. Аладан биринде Басият бери кёчюп мында жашагъан халкъны кесине бойсундургъанды, къартлыгъында уа ёз журту Кырымгъа танскъылыгъы жюргени бийлен, жашларын бу тийреледе къоюп, артха кетгенди, деп айтылады.

Максим Ковалевский бла Миллерни да тинтиу ишлеринде Мысакаланы тукъум аталары бла Басиятны юсюнден башха хапарны билдиредиле. Анда белгиленнгенине кёре, Мысака Малкъаргъа кёчгенчю Маджарда къарындашы Баделят бла жашагъан Басиятны бойсунуунда эди. Артда уя Мысака Басиятны ёз журтунда тынчаймагъанын билгенинден сора Малкъаргъа чакъырады, мында аланы бирча тукъум эркинликлери болуруна келишип.

Малкъарда тарых магъаналы эсгертмелени саны да асламды. Аланы аралларында Абай къала, Амирхан къала, Айдабол къала, Мухолда, Курнаятда, Ташлы-Талада кешенеле, Огъары Малкъарда ёлгеннлени шахары эм бирси тарых къыйматла.

Терк рузламагъа кёре, 1896 жылда Малкъарда 5871, Къашхатауда 596 адам жашагъанды. 1910 жылда мында 22 эл болгъанды, 1914 жылда уа – 23.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Мухаммат,
философия илмуланы кандидаты.
Суратны автор алгъанды.

Табийгъатны сейирлери

Халкъыбызны бурун жашауууну шагъатлары

Чегем тары бла ёрге бара, ариулугъу бла битеу дуниягъа айтылгъан чучхурладан къайтып, Эл- Тюбю элге жетмей, сол къолгъа кирип, Быкъмылгъы дегенге бурунгу эл болгъанды. Анда Къудайлары, Газалары эм башха тукъумла жашагъандыла. Башха тау эллерибиздеча, мында да адамла асламысына малчылыкъ бла юрешгенди.

Кёчгюнчюлюкден къайтхандан сора эл жангыртылмагъанды. Бюгюнлюкде ул тийреледе чегемли жашла мал аш хазырлайдыла.

Бу юкнледе алайда жолчула ишлей эдиле. Жолну кенгертген заманда, бу сейир ташла чыкъгъандыла. Бирлери къатып тургъан сарыуек жумуртхалагъа окъуна уялгъанды. Ала 5-6 боладыла. Эки уллу ташны баш жанлары уя тёп-тёгеректе диле. Иги къарасанг, адам къолу ишлеген сунаса.

Ташла табылгъан жерде эрттегили юй барды. Къарт чегемли айтханнга кёре, мажюсюлюкню заманында, алайда табыныу жер болгъанды. Ким биледи, бу ташла да аны бла байламлы эселе да?

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Профилактика

Огъурлулукъгъа бла тюзлюкге юйретген дерсле

Къабарты-Малкъарны Т.К Мальбахов атлы миллет библиотекасында «Право ол огъурлулукъну бла тюзлюкню искусствосуду» деген аты бла абадан классланы окъуучуларыла право жаны бла юйретиу дерсле бардыралыдла. Бу башламчылыкъны мураты - жаш тёлюню биогюнлюкде право байламлы проблемаланы тинтиуге кёллендириудю, аланы жашауну бу сферасына тири къатышыргъа итиндириудю. Право школ РФ-ни Конституциясына тийишлликде сабийлени юридический жаны бла юйретиу ишинде жамауат организацияла бла да байламлыкъла жюрютюрюкдю. Ала да кеслерини жанындан окъуучуланы сейирлерин ёсдюрюрге, аланы граждан ниетлерин къурагъа себеплик этерикдиле.

Бу кюнледе аланы биринчи дерслери болгъанды. Ол «Право культураны мурдору» деген темагъа жораланнганды. РФ-ни МВД-сыны Краснодарда университетини Ич ишле министерствону ишчилерини квалификацияларын ёсдюрюу жаны бла Север-Кавказ институтну право сакълау жаны бла кафедрасыны доценти Жанна Тенгизова, бизни къыралыбызны энчиликлерини юслеринден айта, анда кёп тюрлю милетлени, динлени келечилери жашагъанларын белгилегенди. Аланы эркинликлери РФ-ни Конституциясында бегитилиндиле. Алай хар инсанны динин тутагъра, мюлкге ие болугъра, сюйген жерине барыргъа, оюмун айтыргъа эм талай башха эркинликлери бардыла. Аланы барын да къырал къоруулайды.

Алай адамла кеслери да аралырында чыкъгъан даулашланы ариу, тап тамамларгъа керекдиле. Сёз ючюн, Японияда халгъа къарайыкъ. Анда эм ыспассыз ишге сюдчюле саналадыла. Ишлерин аладжа жетдиргенле да жамауатны аллында айыплы боладыла. Энди бусагъатдагъы жашаубузну алайыкъ. Анда адамланы араларында проблемаланы болумла аслам чыгъадыла. Мен оюм этгенден, бу школда сизни аллай затлагъа кёшулмазгъа, тюз сайлау этергге юйретирикдиле, дегенди ол.

Жанна Адальбиевна окъуучуланы юридический эркинликлени жамауатда тохташхан мардаладан айырыргъа да юйретгенди. Юлгюге, сиз сюйгенигизча кийинирге боллукъсуз. Аны ючюн сизге бир адамны да зат айтыргъа эркинлиги жокъду. Алай сиз законнга бузукълукъ этсегиз, жыл саныгъыз жетген эсе, аны ючюн жууапха тартыллыкъсыз. Праволарыгъызны билсегиз а, сиз, бек биринчи, кесигизни къоруулаялликъсыз, деп ангылатханды ол.

15-17—жыллыкъ заманы хар адамгъа да энчи магъананы тутады. Бу кезиуде аны жашауунда аслам тюрлениуле боладыла, дуниягъа кёз къарамы тохташады. Алай, жарсыгъа, бу жыл санларында, аман къауумлагъа къошулуп неда ичигге берилип, терс жолгъа сюелгенле да бардыла. Алагъа болушур, жамауатха къайтарыр мурат бла энчи органла ишлейдиле. Ол санда Нальчикни администрациясыны Акъылбалыкъ болмагъанланы ишлери эм аланы эркинликлерин къоруулау жаны бла жер-жерли комиссия барды. Аны баш специалисти Созайланы Марина юридический мардаланы билиу бизни ата-бабаларыбызгъа да уллу магъананы тутханын, бюгюнню жашауда да ала уллу жерни алгъанларын белгилегенди.

Биринчи дерслерини ахырында къонакъла сабийлени соруларына жууапла бергендиле, ала мындан арысында да тюбеше турургъа келишгендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.
Суратла авторнудула.

Футбол

Чабыуллукъла эсепни тюрлендирмегендиле

Каспийск шахарда Футболну профессионал лигасыны 13-чю турунда Нальчикни «Спартагы» ол жерли «Анжи-2» клуб бла тюбешгенди. Оюн 0:0 эсеп бла бошалгъанды. Матчдан сора бизни команданы капитаны Амир Бажев былай айтханды:

- Матч бек кыйын хаза болумлада баргъанды. Алай, ол болумла эки командагъа да тенг болгъанларын унутмазгъа керек эдик. Биринчи таймда биз жел ургъан таба ойнагъанбыз, ол заманда гол урургъа онгубуз бир кесек игирек болгъанды. Алай ол амал бла хайырланалмай къалгъанбыз. Топну уруп, ючонакъ-байланы къабакъ эшиклерини ичине кийирирге бир эки кере иги кезиулени ычхындыргъанбыз, стандарт болумланы да хайырланалмагъанбыз.

Оюнну экинчи жарымында чабыуллукъларыбызны терк бардырыргъа жел бизге чырмау этип турганына да къарамай, бу жерли футболчуланы къабакъ эшикле тийрелерине иги «къысхан» эдик. Жарсыгъа, ол кезиуледе да атакаларыбызны ахырына жетдиралмай къалгъанбыз.

Къонакъбайла бир кере бизни къабакъ эшиклерибизге топну къатыургъандыла. Насыпха, ол кезиуде вратарбызыз Городовой аламат ойнагъанды.

Футболну сюйгенлени эслерине салайым, кезиулю турну биз кеси майданыбызда Владикавказны «Алания» клубу бла бардырабыз. Бу команда бла тюбешиуге хар заманда да сейир уллу болуучуду. Ол себепден барыгъызны да 25-чи октябрьде 18 сагъат 30 минутда стадионнга чакъырама.

Майданда бу футболчула ойнагъандыла:

«**Анжи 2**»:Дженетов, Магомедов, (Корголоев 72), Чистаков, Гасанов, Мусалов М.,(Курбанов 58), Муслимов, Гитинов, Удунан, Фатулаев, Мусалов Т., (Джамалутдинов 84), Мирзаев.

«**Спартак-Нальчик**»: Городовой, Каркаев, Васильев, Науменко, Михайлов, Конов З., (Дышеков 66), Ахриев, (Машуков 90), Гурфов, (Атаев 73), Гузь, (Кишев 56), Бажев, (Балов 77), Гугуев.

Сары карточканы Каркаланы Алим алгъанды.

Бирси командала былай ойнагъандыла: Ангушт-Терек-2 1:0, Таганрог-Ротор 2:0, Астрахань-Динамо-ГТС 0:2, Митос-Машук-КМВ 0:0 .

Бизни корр.

«Юг» зоны 13-чю турундан сора таблицасы

КОМАНДАЛА	О	Къ	ТБ	Х	Т	Оч
1 Черноморец Н	11	7	4	0	20–8	25
2 Динамо-ГТС	11	7	3	1	17–8	24
3 Витязь Кр	10	7	2	1	16–8	23
4 Торпедо Арм	12	7	2	3	22–13	23
5 Афипс	12	7	1	4	14–9	22
6 Таганрог	11	6	4	1	14–6	22
7 Митос	11	5	4	2	15–6	19
8 ТСК	11	5	2	4	12–9	17
9 Спартак Нч	11	4	4	3	17–10	16
10 Ротор	11	4	3	4	15–16	15
11 Ангушт	11	4	3	4	9–13	15
12 Биолог-Новокубанск	11	4	1	6	13–12	13
13 Краснодар-2	10	4	1	5	17–19	13
14 Дружба М	12	4	1	7	15–16	13
15 Анжи-2	12	3	4	5	8–13	13
16 Машук-КМВ	10	3	3	4	11–15	12
17 Жемчужина Я	11	3	3	5	8–20	12
18 Терек-2	11	2	4	5	5–9	10
19 Алания	10	2	3	5	11–17	9
20 Астрахань	11	2	1	8	10–19	7
21 Сочи	11	1	3	7	9–20	6
22 СКЧФ	11	0	4	7	5–17	4

УРУЧУЛУКЪГЪА КЪАЖАУ

Сакъ болсагъыз, сокъуранмазсыз

Республикада автомашиналары болгъанланы саны жылдан-жылгъа тохтаусуз ёсюп баргъанына биз барыбыз да шагъатбыз. Жарсыугъа, автотранспортха суучукъол жетдиригге сюйгенле да бир да азаймайдыла. Тинтуле кёрюгюстгеннеге кёре, бу жаны бла уручулукъ артыкъда бек адамла кёп жыйылгъан жерледе: кафелени, ресторанланы, тюкенлени, кинотеатрланы къатларында дегенча жерледе болады. Айхай да, асламысында уллу кёллююк этгенлеге артда сокъураныргъа тюшюучюдю. Аманлыкъчыла автотранспортну ичинден ачханы эм ырысыны аны терезелерин сындырып урлайдыла.

Россейни МВД-сыны Нальчикде Управлениясы аллай аманлыкъчылыкъны жолун кесиуню тюрлю-тюрлю мадарларын этеди. Алай машиналаны иелери да сакъ болургъа, бу жорукъланы унутмазгъа керекдиле:

-автомашинагъызны эшиклерин, терезелерин, багажнигин, копотун ачып къоймагъыз. Не аз заманнга кете эсегиз да, тийип кёрюрге керексиз тынгылы жабылгъанларын, жепи къалмагъанларын;

-автотранспортну ичинде кийимлеригизни, артмакъларыгъызны, хуржунларыгъызны къоюучу болмагъыз;

-документлеригизни, ачхагъызны биргегизге алыгъыз;

-от алдыргъан ачхычыгъызны не аз заманнга да киритни юсюнде къоймагъыз. Биютюнда бег а мотор от алып тура эсе. Уручу аны алайлыгъын сакълап турганын унутмагъыз;

-сиз автомашинагъызны дайым кёз туурагъысда болурча жерге салыгъыз. Алай этерге онг болмаса уа, къалауруу болгъан, хакъ тёленнген жерде орун излегиз;

-бирею аны сюрюп кетмезча устройство орнатыгъыз.

Россейни МВД-сыны Нальчикде Управлениясы автомашиналаны иелерине сакъ болургъа кереклисин, транспортларын ышаннгылы жерледе салсала жангылмазларын эсгертгенлей турады. Автомашина урланнганыны неда сюрюлюп кетгенини юсюнден хапарыгъыз болса эм ала букъдурулгъан жерни билсегиз, Управленияны дежурный бёлюмюне бу телефонлагъа сёлеширигизни тилейбиз: **49-46-02**, **49-40-42**,**49-57-29** неда ышанылыкъну быллай телефонуна – **49-47-34 эм да 02-гъа**.

Россейни МВД-сыны Нальчикде Управлениясы пресс-службасы.

Полиция

Улутхачы тутулгъанды

КъМР-де МВД-ны кеси къоркъуусузлугъуну бёлюмюню материалларына кёре, следствие органла Россейни МВД-сыны «Урван» бёлюмюню участка уполномоченныйине РФ-ни Уголовный кодексини 290-чы статьясыны 5-чи кесегине тийишлликде (улутха алыу) уголовный иш ачхандыла.

Ал тинтиулеге кёре, полицияны офицери бир кишиге уголовный иш ачмай къойгъаны ючюн андан улутха ачха даулагъанды. Ол киши КъМР-де МВД-ны кеси къоркъуусузлугъуну службасына аны юсюнден тарыкъгъанды. Оператив ишле бардырылгъанында, полицияны тамата лейтенанты улутхагъа бериллик ачханы жартысын ала тургъанлай къолгъа тюшгенди.

Ол шартха кёре, министерствону уполномоченныйи ич ишлени органларындан эркин этилгенди, аны таматалары уя къаты низамгъа тартылгъандыла.

Республиканы хурметли жамауаты! Сиз ич ишлени органларыны жанындан бир тюрлю законсузлукъ сынасагъызы, кёрсегиз, «Россейни МВД-сыны системасына кирген», кечекюн да тохтаусуз ишлеген бу телефонуна сёлешигиз **8(8662) 49-50-62**.

Юй тонагъан къолгъа тюшгенди

Майский шахарда жашагъан 45-жыллыкъ тиширыу Россейни МВД-сыны Май районда бёлюмюне жазгъан тарыгъыу къаугъытында он танымагъан адамла, терезе бла юйюне кирип, ноутбукну урлап кеттенлерини юсюнден жазгъанды.

Оператив-излеу ишле къолгъа терк алынып, уручла кимле болгъанлары тохтащдырылгъанды. Ала Майский шахарда жашагъан акъылбалыкъ болмагъан 11 эм 8- жыллыкъ жашладыла.

Тинтиу ишле андан ары бардырыладыла.

КъМР-де МВД-ны пресс-службасы.

АНГЫЛАТЫУ

Саутларын кеси ыразылыкълары бла келтиргенлеге - нохтабау

Республиканы гражданлары законсуз сакъланнган ушкоклярын, окъларын, чачдырыучу затларын, устройстволарын кеси ыразылыкълары бла берирлерин жалчытыр муратда КъМР-ни Правительствосу бегим чыгъаргъанды. Анга тийишлликде алай этгенлеге ачха бериледи. Аны алыргъа Россей Федерациясы 18 жыллары толгъанланы эм жашагъан жерлеринде неда Къабарты-Малкъар Республиканы жеринде регистрациялары болгъанланы эркинликлери барды.

Тёлениллик ачха гражданланы кредит организациялада ачылгъан лицевой счётларына ётдюрюледи неда почта связыны предприятиялары юсю бла алынады.

Кеси ыразылыкълары бла берилген саутла, аланы магъаналы кесеклери, окълары, чачдырылыучу устройствола ючюн тёленирик ачханы ёлчемлери:

№ п/п	Саутланы, окъланы эм чачдырылыучу затланы атлары	Нохтабаугъа берилген ачха (сомла бла)
1	Пистолет и револьвер	4000
2	Автомат	4800
3	Пулемёт	5600
4	Подствольный гранатомёт ГП-25 и ГП-30	6400
5	Гранатомёт РПГ-7, 7В и 27	8000
6	Одноразовый гранатомёт РПГ-18,22,26,27	7200
7	Винтовка СВД	5600
8	Пистолет-пулемет	4800
9	Охотничий карабин	4000
10	Охотничье гладкоствольное ружье	2400
11	Газовые пистолеты и револьверы	800
12	Пистолеты и револьверы кустарного производства	4000
13	Взрывчатое вещество (тротил, аммонит, гексоген и др.) за грамм	3
14	Взрывное устройство (устройство, включающее в себе ВВ и СВ)	2400
15	Средство взрывания (электродетанатор, капсюль-детонатор, взрыватель-в шт., огнепроводные и электропроводные шнуры- в м.) за единицу	80
16	Управляемая противотанковая ракета	4000
17	Огнемет РПО-А	4800
18	Выстрел к гранатомёту (ВОГ-30,25,25П)	2400
19	Граната (Ф-1, РГО,РГН,РКГ-3ЕМ,РГ-42)	1600
20	Мина инженерная (саперные мины)	800
21	Патроны и боеприпасы к стрелковому оружию за единицу	8

КъМР-де МВД-ны пресс-службасы.

КъМР-ни прокуратурасына

Низам изленеди

Прохладный шахарны прокуратурасы мында орналгъан организацияла урунууну эм акъылбалыкъ болмагъанланы иш бла жалчытыуну юсюнден законодательство къалай толтурулгъанын тинтгенди. Аны кезиюнде ачыкъланганына кёре, бу шахар округну жер-жерли администрацияларыны башчысыны 2014 жылда 10-чу сентябрьден 1232-чи номерли бегими бла 14-ден 18 жылгъа дери акъылбалыкъ болмагъан гражданланы окъуудан бош заманларында болжаллы халда иш бла жалчытырыкъ учреждениялары, предприятияланы тизмесин белгили этгенди. Анга тийишлликде Прохладный шахарда билим бериу учреждениялада акъылбалыкъ болмагъанладан 33 адам ишге тохтагъанды.

Алай иги тинтип къараргъанда уа, акъылбалыкъ болмагъанланы иш бла жалчытыуда законодательстону изленлерине кёп бузукълукъла этиледие. Сёз ючюн, РФ-ни Урууну законодательствосуну 63-чю статьясына тийишлликде 14 жыллары толгъан школчулагъа окъуудан бош заманларында саулукъларына заран тюшмезча иш берир ючюн, атасыны, анасыны бирини эм осуйлукъ этген адамны ыразылыгъы болургъа керекди. Он заманда аны бла келишим этиледи. Алай шахарда окъуу учреждениялада ишге тохтагъан 33 жаш адам бла урууну келишим этген кезиуде законодательствону ол изленине бузукълукъ этилгенди– осуйлукъ этген орган бла келишинмегенди.

РФ-ни Урууну кодексини 68-чи статьясыны изленлерине тийишлликде иш бериучю организацияны ичинде низам къаллай болгъанын ангылатыргъа, инструкция эм ишни графини бла шагъырейлендирирге керекди. Алай болжаллы халда ишге тохтагъан 6 гражданиннге аны алайлыгъы ангылатылмагъанды.

Тинтиулени итогларына кёре, Прохладный шахарны прокуратурасы билим бериу учреждениялары оноучуларыны 6-сына ол тюрлю терсликлерин эсгертгенди. Аллай жууаплы оноучу къуллукъчула низам жаны бла жууапха тартылгъандыла.

Налогладан албугъартхан предприниматель

КъМР-ни прокурорну орунбасары А.Л.Махов Мирбек Алоевни юсюнден уголовный иш тюз ачылгъанын къабыл кёргенди. Ол РФ-ни Уголовный кодексини 199-чу статьясыны 1-чи кесегине тийишлликде терсленеди (налог тёлеуден албугъартыу)

Тинтиу ишлени кезиюнде ачыкъланганына кёре, М.Алоев «Бонни» ООО-ну директору болуп ишлей туруп, 2011 жылда 2-чи, 3-чю, 4-чю кварталлада къошулгъан багъарча налог тёлеуню налог декларациясында кёргюзтмей, 6,1 миллион сом тёлемей къойгъанды.

Андан сора да, 2011 жылда налогну къысхартылгъан системасы бла тёлеуде да законнга бузукълукъ этип, 3 миллион сом тёлемегенди. Алай бла къырланы бюджетине 9,6 миллион сом тюшмей къалгъанды.

Ол шартха кёре, оноу къыбыл этилгенден сора уголовный иш Май район сюдге жиберилгенди.

КъМР-ни прокуратурасыны аппаратыны бёлюмю.

Эсеплеп

Баш сылтау - уллу кёллюлюкдю

КъМР-ни От тюшюуге къажау къырал службасы жылны озгъан кезиюнде ишини эсеплерин чыгъаргъанды. Быйыл январь айдан сентябрьни аязына дери кезиуде республикада 387 жерде от тюшгенди. Он а, 2013 жыл бла тенглешдиргенде, 5,3 процентге азды. Ёртен ёчюлтюучюле ол заманны ичинде 813 адамны ёлюмден къутхаргъандыла. Жарсыугъа, 5 адам ёлгенди. Дагъыда 26 адам къыяу тапханды. Отдан 5 миллион 582 минг сом ырысхы заран тюшгенди. Ол шартла асламысында уллу кёллюлюкню хатасындандыла.

Алай башха сылтаула да бардыла. Кеф болуп турганлай тютюн ичиу адаман биридиди. Дагъыда от кёбюсюнде жашау журтланы секторунда тюшгенин да чертирге керекбиз. Быйыл 238 юйюрге аллай къыйынлыкъ келгенди. Ол а битеу ёртенлени 61 процентди.

2014 жылда асламысында от тюшюуге быллай чурумла себеп болгъандыла:

-отха уллу кёллю болуудан 149 къыйынлыкъ келгенди (ол санда 31 жерде сабийлени хаталары бла);

-электрооборудованияны хайырланыуну жорукъларына бузукълукъ этиуден-108;

-транспортну хайырланыуну жорукъларына бузукълукъ этиудан-40

-биреуню ырысхысына дерт этип от салыудан-27.

Январьдан башлап сентябрьге дери кезиуде КъМР-ни от тюшюуге къажау охранасыны энчи составы 813 адамны ёлюмден къутхаргъанды, бир миллиард 311 миллион сом багъасы ырысхыны кюйюп жокъ боллуудан сакълагъанды.

КъМР-ни От тюшюуге къажау къырал службасыны пресс-службасы.

Газетни келир номери 25-чи октябрьде чыгъарыкъды.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редакторну орунбасары
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
АТТАЛАНЫ Жамал (баш редактор), БЕППАЙЛАНЫ Муталип (баш редакторну орунбасары), ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь), ТЕКУЛАНЫ Хаа (жамауат-политика бёлюмню таматасы), САРАККУЛАНЫ Асият (культура бёлюмню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы - 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Жамауат-политика жашау - 42-67-68, 42-24-02.
Культура - 42-75-82.
Социальный-экономика - 42-66-73, 40-59-18.
Жанлыкъла эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Письмола эм реклама - 42-37-94.
Тилманчла - 47-31-28. Сурат алыучу - 42-68-72.
Бухгалтерия - 42-30-87.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россейни Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнюда регистрация этилгенди.
Регистрация номер —II—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланнганды.
Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Газетлени иелерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-28, 76-01-10

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Байсыланы Марзиятдежурный редактор;
Акушуланы Феруза (1,2-чи бетле),
Зезаланы Лида (3, 4-чю бетле) - корректорла.

Тиражы 2130 экз. Заказ № 2052

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru